

УДК 821.111(73)

DOI 10.52928/2070-1608-2026-80-4-60-64

ДЫЯЛОГ АНТЫВАЕННАГА І АНТЫМІЛІТАРЫСЦКАГА ПАЧАТКАЎ У МАСТАЦКАЙ ПРАСТОРЫ РАМАНА Л. НЭЙСАНА «ШЭЎРОНЫ»

д-р філал. навук, дац. З.І. ТРАЦЦЯК

(Полацкі дзяржаўны ўніверсітэт імя Еўфрасінні Полацкай)

e-mail: zoya.tretyak@rambler.ru

У артыкуле разгледжаны ідэйна-тэматычныя адметнасці рамана Л. Нэйсана «Шэўроны». Падкрэслены адмысловы статус твора, што прэзентуе прозу пісьменнікаў-камбатантаў, прысвечаную фактаграфічна дакладнаму асэнсаванню падзей Першай сусветнай вайны. Адзначаецца, што ў згаданым творы спалучаны рысы, характэрныя для антываеннай і антымілітарэскай літаратуры ЗША. Прааналізавана сацыяльная праблематыка рамана, звязаная з «дэперсаніфікацыяй» вайскоўца: шараговага ўдзельніка татальнай вайны, тыповага прадстаўніка амерыканскага экспедыцыйнага корпуса, які спрабуе захаваць права на індывідуальнасць.

Ключавыя словы: амерыканская літаратура, антываенная і антымілітарэска проза, Першая сусветная вайна, Л. Нэйсан.

Уводзіны. 1920-я гг. паўсталі надзвычай прадуктыўнымі для літаратурнай баталістыкі ЗША, якая шматаспектна падышла да праблемы ўвасаблення і асэнсавання Першай сусветнай вайны. На суд чытацкай публікі вынесены шэраг твораў, толькі невялікая частка з якіх захавалася ў калектыўнай памяці сучаснікаў і нашчадкаў (проза Дж. Дос Пасаса, У. Кэзэр, К.-Э. Портэр, У. Фолкнера, Э. Хемінгуэя). Менш пашчасціла плёну працы М. Бордэн, Т. Бойда, В. Дэлі, У. Марча, Л. Нэйсана, Э.В. Спрынгса, Дж. Сцівенса. Нягледзячы на адрозненні ў літаратурна-мастацкім асвятленні падзей 1914–1918 гг., амерыканскія пісьменнікі сутыкнуліся з агульнай праблемай, «як падаць досвед, сінхронна атрыманы многімі сучаснікамі і ўспрыняты як невымоўны, невытлумачальны і непадлеглы пераказу» (*how to represent an experience lived and perceived by many as unspeakable, unaccountable, incommunicable*) [1, р. 301]. Тэндэнцыя да вербалізацыі «невымоўнага» закранула амерыканскіх літаратараў, незалежна ад іх арыентацыі на фармальна-змястоўныя эксперыменты ў рэчышчы мадэрнізму ці схільнасці да працы ў плыні рэалізму.

Раман Л. Нэйсана¹ «Шэўроны» (*Chevrons*, 1926) успрымаецца як узор рэалістычнага аповеду пра Першую сусветную вайну, дзе спалучаны знаёмыя прасторава-часавыя каардынаты (знаходжанне амерыканскага экспедыцыйнага корпуса ва Францыі ў 1918 г.) і лінейна выбудаваны сюжэт. У творы ў храналагічнай паслядоўнасці ўзгаданы асноўныя этапы еўрапейскай «адысеі» сяржанта Эдзі, які прайшоў шлях ад неафіта да ветэрана вайны; прапанавана адносна «празрыстая» мова выкладу падзей, пазбаўленая збытоковых выяўленчых сродкаў. У рамане прэзентаваны два вектары развіцця амерыканскай літаратурнай баталістыкі: антываенны і антымілітарэсцкі. Паралельна з роздумам пра сутнасць Першай сусветнай вайны, галоўны персанаж адчуў дэструктыўны для сваёй асобы ўплыў войска (жахлівай пачвары, бяздушнага механізма, спрадвечнага сусветнага зла [2, с. 7], пра якое разважалі як папярэднікі (С. Крэйн), так і сучаснікі (Дж. Дос Пасас) аўтара «Шэўронаў»). Камплементарнасць гэтых вектараў матывавана не толькі гістарычнымі рэаліямі, аўтабіяграфізмам аповеду, але і пісьменніцкімі інтэнцыямі Л. Нэйсана, які ўсведамляў «неабходнасць весці запісы для іншых – тых, хто быў там [на вайне. – З.Т.] і больш не можа гаварыць за сябе, і тых, каго там не было і каму трэба пра ўсё расказаць» (*the need to keep the record for others – those who were there and can no longer speak for themselves, and these who were not there and need to be told*) [3, р. 19]. Мемарыялізацыя вайны «недзе там» нараджала пытанне пра карэктнасць узноўленага матэрыялу, пра той узровень жыццяпадабенства, які б практычна не выклікаў фактаграфічных заўваг у ветэранаў і не патрабаваў дадатковага каментару для амерыканцаў-цывільных. Дадзены аспект ускладняўся, бо Л. Нэйсан рэалізоўваў задуму, звязаную з выкрыццём заганаў як баявых дзеянняў, так і вайсковай машыны ЗША.

Поруч з творамі Х. Алена («На агонь»), Т. Бойда («Праз жыта»), У. Марча («Рота К»), Л. Столінгса («Плюмз»), раман Л. Нэйсана «Шэўроны» прэзентуе прозу пісьменнікаў-камбатантаў, ахарактарызаваную К. Гэндалам: «разгледжаная літаратура, прысвечаная баявым дзеянням, заснавана не толькі на інтэнсіўных, часам непераадольных эмоцыях, выкліканых амаль наймаверным спалучэннем траўмаў і стрэсаў, звязаных не толькі з жорсткімі бойкамі, няспынным цяжарам дысцыпліны, а часам і расавым уціскам, але і на адчуванні віны за ўхвалу ад камандавання, атрыманую ў час, калі таварышы па службе паміраюць» (*the combat literature being considered is shaped by intense, sometimes overwhelming emotional responses to the almost unimaginable combination of the traumas and stresses involved not only in violent combat, unceasing discipline, and sometimes also racial prejudice as well, but also to those involved in the guilt of receiving promotions and commendations while fellow soldiers are dying*) [4, р. 24–25]. Акрамя таго, вяртанне забытых твораў з «нябыту» адпавядае аднаму з вектараў развіцця сучаснага амерыканскага літаратуразнаўства, якое імкнецца прааналізаваць розніцу ў адлюстраванні Першай сусветнай вайны пісьменнікамі-

¹ Леанард Нэйсан (Leonard Nason, 1895 – 1970) – амерыканскі пісьменнік, які браў удзел у Трэцяй бітве на Эне (5 – 14 ліпеня 1918 г.), Другой бітве на Марне (15 – 17 ліпеня 1918 г.). Быў паранены. Пачаў друкавацца ў 1922 г.

камбатантамі і аўтарамі-цывільнымі, у тым ліку «ганаровымі лейтэнантамі» (*We have long misunderstood American World War I literature due to limited knowledge of the historical context and a basic failure to distinguish between the very different wartime experiences of male combatants and noncombatants*) [4, p. 2–3].

Асноўная частка. Працуючы над раманам «Шэўроны», Л. Нэйсан меў на мэце ўсебаковую характарыстыку непрыхарашанай вайскавай паўсядзённасці, з якой сутыкаліся амерыканскія баявыя адзінкі, патрапіўшы ў Еўропу. Арыентаванасць на праўдзівы аповед дазваляла ўвесці ў сюжэтную канву эпізоды, прысвечаныя жыцці на маршы², эмацыянальнаму стану жаўнера, які вытрываў першы бой³, а пазней назіраў, як яго таварышы па службе прачынаюцца ў акопах⁴. Драбніцы сусветнай вайны, актуалізаваныя ў сувязі з эвалюцыяй досведу галоўнага героя, набывалі рысы ўніверсальныя, якія характарызуюць тыповыя абставіны і рэакцыю на іх шараговага вайскоўца. Трывіяльнымі, а не авантурна-рамантычнымі, паводле аўтара, паўстаюць эпізоды рукапашнага бою і аднаасобнага захопу варожага кулямёта сяржантам Эдзі. Л. Нэйсан адмовіўся ісці па шляху гераізацыі праяў вайны і ідэалізацыі яе ўдзельнікаў-амерыканцаў: «Бойка віравала, як і раней <...> У справу пайшлі штыкі, кіркі, рыдлёўкі, акопныя нажы, кулакі і зубы. Ніводны звярынец нават у час, калі жывёлы сілкаваліся, не чуў гэтакага гыркатання і выцця, як тое, што лунала па-над затопленай дарогай <...> Эдзі падняў кірку <...> Ён цаляў па вінтоўках, штыках, па галовах, нагах, руках, плячах <...> Ён біўся, аж пакуль у яго не закруцілася перад вачыма. Дыхаў ён перарывіста, у горле адчуваўся прысмак крыві, у роце ссохла» (*the fight raged as before <...> It was bayonet, pick, shovel, trench-knife, fists and teeth. No menagerie at feeding time gave vent to any such chorus of snarls and howls as that sunken road <...> Eadie recovered his pick <...> He chopped at rifles, at bayonets, at heads, feet, hands, arms, heads, shoulders <...> He swung until his head swam. His breath came in gasps, there was a taste of blood in his throat, his mouth was dry*) [5, p. 228]. Далёкі ад бравурай рыторыкі і жадання стварыць чарговы сенсацыйны твор, вытрыманы паводле канонаў прыгодніцкага жанру, пісьменнік пераносіць акцэнт на асобныя рысы амерыканскага характару (індывідуалізм, практыцызм, адмысловы гумар [6, с. 84]), разважае пра ролю выпадку на вайне, заўважае хуткаплыннасць, з якой інстынкт захавання жыцця саступае месца практычна рэалізаванаму жаданню ахвяраваць сабой, каб выратаваць таварышаў па службе. У поле зроку аўтара рамана трапляюць выпадкі дэзерцірства, занатаваныя ў іранічным святле без заглыблення ў маральна-этычны бок пытання: «з паўтузіна адважных абаронцаў дэмакратыі, якія ўціснуліся ў варонку ад снарада і дазволілі сабе не ісці ў наступ, пачалі нясмела выбірацца на паверхню, каб патрапіць у бяспечны тыл» (*a half dozen gallant defenders of democracy had huddled into a shell hole and, having allowed the advance to pass them, now began to timidly make their way out with every intention of breaking for the rear and safety*) [5, p. 173].

Літаратурна-мастацкая канцэпцыя рамана «Шэўроны» прадугледжвала заглыбленне ў сацыяльную праблематыку. Паводле Л. Нэйсана, амерыканскае войска – мікрасоцыум з уласцівымі яму законамі існавання, якія ў экстрэмальнай сітуацыі гублялі закладзены ў мірны час змест. Сутыкнуўшыся з нягнуткай вайскавай сістэмай, зведаўшы выдаткі яе працы, сяржант Эдзі вучыцца адэкватна рэагаваць на абсурдныя запатрабаванні камандавання і не зважае на знявагі ўласнай асобы, засвойвае прыёмы, што дазвалялі адносна эфектыўна ратаваць жыццё ў надзвычайных сітуацыях. Паралельна ў персанажа нарадзілася наступная выснова: «Што для простага чалавека гэта вайна? Праца, змаганне з ворагам, адпачынак у брудзе, адсутнасць ежы і бясконцае трыванне здзекаў ад афіцэраў» (*What was there in this war for a man? Work and fight and sleep in the mud and go without food, and be bedeviled by officers all the time*) [5, p. 265]. Трыгерам сацыяльнага крытыцызму, на думку Л. Нэйсана, быў не столькі ўдзел у баявых дзеяннях на фронце, колькі знаходжанне персанажа ў амерыканскім шпіталі, дзе выпадкі атручвання хімічнымі рэчывамі не ўспрымаліся ўсур'ёз⁵. Тым не менш, ахвяры падобных атак адзначалі, што «газавая вайна даводзіла ананімнасць і безасабовасць ва ўспрыманні ворага да апошняй мяжы; яна пазбаўляла салдата ілюзіі гераізму, магчымасці процідзейнічаць навалі і выжыць; удушша было найвышэйшым сімвалам усёабдымных пасіўнасці і слабасці» (*gas warfare pushed this sense of an anonymous, impersonal enemy to its extreme: it deprived the soldier of the last illusion of heroism, resistance or survival; asphyxiation was the ultimate symbol of complete passivity and vulnerability*) [7, p. 398]. Паводле логікі сюжэту, герой патрапіў у шпіталь у другі раз цяжка параненым. Пачуццё напаўзабытай асабістай абразы абстрактнася, бо ён сутыкнуўся з адсутнасцю эмпатыі з боку персаналу, які без належнай увагі ставіўся да пацыентаў.

Л. Нэйсан проціпаставіў роту / батальён «дэперсаніфікаванаму» амерыканскаму экспедыцыйнаму корпусу (шырэй войску ЗША). Знаходжанне ў невялікай баявой адзінцы гарантавала салдату адноснае (абмежаванае

² «кожную ноч пад дажджом, у брудзе, пакутуючы ад стомы, кожную ноч яны падымалі на ногі стомленых коней, ухіляліся ад сустрэчных грузавікоў, похапкам адпачывалі колькі хвілін на драбінах, спалі ў мокрым лесе пад макрэйшымі коўдрамі» (*night after night of rain, and mud, and fatigue, night after night of clubbing tired horses to their feet, of dodging trucks, of snatching a minute's rest by riding the trail of a carriage, of sleeping in wet woods in wetter blankets*) [5, p. 114].

³ «Пад Сэн-Міэле я да смерці перапапохаўся <...> За тую ноч мой век скараціўся год на дзесяць <...> Я зведаў усе абліччы смерці. Божа ж мой, я настолькі напужаўся, што адчуў, як сыходжу крывёй ад ранаў, якіх у мяне не было» (*I was scared to death at Saint Mihiel <...> I lost ten years off the end of life that night <...> I died every kind of a death. By God, I was scared I could feel the blood running out of wounds I didn't have*) [5, p. 127].

⁴ «Усе вакол Эдзі падымаліся з зямлі, вылазілі са сваіх нор, як гэта зробіць памерлыя ў Судны дзень. Яны падхопліваліся, апраналі каскі, папраўлялі процігазы і рушылі ў змрок» (*All about Eadie men were rising from the ground, coming out of their holes as the dead will on the Judgement Day. They arose, settled their helmets, adjusted their gas masks, and moved off into the dusk*) [5, p. 62].

⁵ «– Што з ім? – Газ. – Пачакае» (*'What's the matter with him?' 'Gas'. 'Let him wait'*) [5, p. 31].

статутам і спецыфікай вайны) захаванне яго індывідуальнасці: камандаванне і таварышы па службе ведалі пра яго здольнасці і недахопы; падчас камунікацыі сам-насам нараджалася сістэма асабістых сімпатый і антыпатый; персанаж засвойваў розныя сацыяльныя ролі. Першая сусветная нівіявала адмысловы статус асобы і змяняла характар чалавечых зносін. Нэйсанаў сяржант Эдзі, страціўшы таварыша па службе, з якім ён перажыў шэраг нягод, засяродзіўся на думцы, што ён «быў не настолькі ўражаны гэтай сумнай падзеяй. Але ж ён сустрэўся з гэтулькімі добрымі хлопцамі ў шпіталі ў Штатах, у маршавай роце, на транспарце, <...> на цягніках, па ўсёй Францыі. Пяхота, артылерыя, інжынерныя войскі, ваенная паліцыя – людзі адусюль. Добрыя хлопцы, з якімі ён размаўляў, жартаваў і піў дзень-два, нават тыдзень, а потым яны зніклі, і ён больш ніколі іх не бачыў. Ён нават не ведаў іх імёнаў. Майк, Рэд, Хуп, Капрал, Цырульнік, Н’Олінз – так яны зваліся» (*He, the sergeant, was not as affected as he might have been. He was surprised at this himself. But then how many men had he met, good lads all, in hospital in the States, in the casual company, on the transport, <...> on trains, all up and down France, infantrymen, artillerymen, engineers, police, men of every branch of the service. Good lads they were, and he had talked and joked and drank with them a day or two, even a week, then they were gone and he never saw them again. He did not even know their names. Mike, Red, Hoop, Corporal, the Barber, N’Awilins, they were called*) [5, p. 261]. Вобраз «дэперсаніфікаванага» экспедыцыйнага корпусу ўсё ж паўстаў на старонках рамана. Незадавальненне ў галоўнага героя выклікаў той факт, што амерыканскае войска (асабліва пасля кастрычніка 1918 г.) пачало нагадваць вар’яцкі вір: «Зараз лагер поўніўся <...> адкідамі знакамітага амерыканскага плавільнага ціглю, змяшанымі доўгай рукой прызыву <...> натоўп людзей, якія ледзь размаўлялі па-англійску, брудныя, недысцыплінаваныя невукі, якія звярталіся да афіцэра “бос”, а да сяржанта – “Гэй, Джэк!”» (*Now the camp was filled with <...> the dregs of the famous American melting pot that the long arm of the draft had stirred up <...> a crowd of men that scarcely spoke English, dirty, undisciplined, ignorant men who addressed an officer as ‘boss’ and a sergeant as ‘Hey, Jack!’*) [5, p. 331–332]. У падтэксе выказанага гучыць шэраг расавых і этнічных праблем, якія расквітнелі на глебе ЗША ў пасляваенны час. Немудрагеліста сфармуляваныя, але нацыяналістычна заостраныя назіранні сяржанта Эдзі характарызавалі лад мыслення шэрагу ветэранаў-амерыканцаў, вымушаных канкураваць на рынку працы з імігрантамі.

Аўтар рамана «Шэўроны» імкнўся ўдакладніць універсальныя (і таму сцёртыя) ісціны (кштатту, «боль, гэтаксама як і стрэс у час бітвы, нішчыць мужнасць»⁶) ці «ў рэшце рэшт, розум чалавека – рэч простая. Ён можа знямець ад наплыву розных пачуццяў»⁷) назіраннямі за прыватным вайскоўцам і яго непасрэднай рэакцыяй на выкарыстанне найноўшых сродкаў вядзення баявых дзеянняў: «Нішто гэтак не дэмаралізуе, як атака з паветра. Ужо сама навізна працэсу выводзіць з раўнавагі, але найгоршае – гэта пачуццё бездапаможнасці падчас нападу» (*There is nothing quite so demoralizing as attack from the air. The very novelty of the method of fighting is unnerving enough, but the helpless feeling that there is no protection from overhead attack is the worst part*) [5, p. 147]. На думку Л. Нэйсана, філасофія татальнай вайны патрабавала працы не з абстрактнымі анталогічнымі і аксіялагічнымі катэгорыямі, а пераважна з фактурай быцця ва ўсёй яе разнастайнасці: «мёртвая жывёла, заглохлы танк, перадох ад нямецкай гарматы, машына хуткай дапамогі без даху, вінтоўкі, бляшанкі з рагу ці ялавічынай, <...> мулы, перакулены грузавік» (*dead animals, a stalled tank, a German limber, an ambulance with the roof gone, rifles, cans of hash or bully beef, <...> mules, an overturned truck*) [5, p. 256]. Пералік наступстваў баявых дзеянняў, у якім не знайшлося месца згадкам пра іх непасрэдных удзельнікаў, правакаваў чытача заглыбіцца ў інфармацыю, пададзеную на старонках, прысвечаных быццю на полі бою: «паўсюдна людзі валіліся на зямлю, некаторыя раптоўна клаліся долу пад грукат уласнага рыштунку, іншыя хісталіся, як параненая жывёла, а потым павольна ўкленчвалі, каб легчы. Лёгка параненыя, напалоханыя болем <...>, гучна лямантавалі» (*Men were dropping everywhere, some going down suddenly with a crash of equipment, others swaying like wounded animals, then sinking slowly to their knees, and so to the ground, The slightly wounded, frightened by the pain <...>, cried out loudly*) [5, p. 134].

Адмысловая «дэінтэлектуалізацыя» аповеду грунтавалася на ўласцівасцях ваеннай рэчаіснасці, якая ў большасці выпадкаў не пакідала персанажам часу на самарэфлексію. Аднак, у непрацяглыя моманты, калі актыўная фаза баявых дзеянняў перапынялася, узнікала магчымасць «пэрастварэння» рэчаіснасці і інтраспекцыі ў формах салдацкага фальклору (напрыклад, згаданая гісторыя пра «ўваскрэсненне» салдатаў у акапе пасля адпачынку ўначы, дзе гучаць эсхаталагічныя матывы), дыялогу з таварышамі па службе ці «ўнутранага маналогу», што дазваляла звярнуцца да надзённых пытанняў. Напрыклад, размаўляючы з калегам-вайскоўцам, сяржант Эдзі сфармуляваў свае першыя ўражанні ад знаходжання ў Еўропе: «Кажу табе, Хэм, мяне жудасць бярэ <...> Ужо дзён з дзесяць я лётаю па ўсёй Францыі і ўшчэнт стаміўся. Да таго ж мне абрыдлі мокрадз і халадэча. Ад гэтага дажджу я ледзь не вар’яцею. Кажуць, што першая бойка – самая горшая, а пасля становіцца ўсё роўна. Хлусня! Гэта ўжо далёка не першая атака, але я зараз баюся ўдвая больш, чым на Марне» (*I tell you, Ham, I’m scared <...> I’ve been running around France for the last ten days or so and I’m all tired out. And then to be wet and cold. This rain gets my goat. They say that a man’s first battle is the worst, and after that he doesn’t mind. What a damn lie! This isn’t my first scrap by a long shot, but I’m twice as scared as I ever was on the Marne*) [5, p. 51–52]. У іншых выпадках функцыі «пэрастварэння» рэчаіснасці і фіксацыі адметнасцей яе функцыянавання перададзены апавядальніку, які безэмацыйна прэпаравіваў ваенныя рэаліі: «калі некага параніла ўдзень, медыкі альбо санітары могуць лёгка гэта ўбачыць, не тое што ўначы. Параненыя жахаюцца ад думкі памерці ў цемры, таму і даюць волю пачуццям.

⁶ a man’s nerve breaks down after a while under stress of pain as it does under the stress of battle [5, p. 296]

⁷ A man’s mind is, after all, a simple thing. A rush of differing sensations numbs it [5, p. 226]

На полі бою пакалечаных шмат. Пасля атакі яны ляжаць на зямлі як раскіданае лісце, і іх галасы зліваюцца ў адмысловы гоман» (*In the daytime, when a man is hit, the medical personnel or the stretcher bearers can see him, but at night this is not possible. The wounded have a very real fear of being left to die in the darkness and they give voice to their feelings. These men are not a few. After an assault they are strewn like leaves and their voices make quite a clamor*) [5, p. 179]. Незалежна ад абранай стратэгіі выкладу матэрыялу аўтар імкнуўся данесці да чытача тыя вобразы вайны, які сапраўды займалі думкі ўдзельнікаў узброенага канфлікту. Таму цэнзураванне ці прыхарошванне паасобных фактаў успрымалася Л. Нэйсанам як знявага досведу, набытага генерацыяй амерыканцаў, чый лёс звязаны са службай у экспедыцыйным корпусе ЗША.

Заклучэнне. Раман Л. Нэйсана «Шэўроны» як адмысловы фармальна-змястоўны комплекс з'яўляецца адметным узорам прозы амерыканскіх пісьменнікаў-камбатантаў, якія па-мастацку пераасэнсавалі ўласны франтавы досвед часоў Першай сусветнай вайны. Твор вытрыманы ў рэчышчы рэалізму, што дазволіла аўтару засяродзіцца на ваеннай будзённасці, дзе наступы і адыходы, штыкавыя атакі, перадыслакацыі, разведвальная дзейнасць гублялі элементы навізны і авантуры. Л. Нэйсан імкнуўся стварыць непрыхарошаны малюнак быцця амерыканскага войска ў Еўропе, таму аддаў перавагу не адцягненым разважанням на маральна-этычную тэматыку і філасофскім падагульненням пра стратэгію і тактыку вядзення вайны, а засяродзіўся на прыватных падзеях, учынках герояў, іх камунікацыі з таварышамі па службе і еўрапейцамі, на якіх грунтуюцца антываенныя і антымілітарысцкія высновы (тэхналагізаваная татальная вайна поруч з «дэперсаніфікаваным» амерыканскім войскам знішчаюць вартасць чалавечага жыцця, нівіруюць індывідуальнасць вайскоўца, разбураюць яго пачуццё годнасці). Свядомая «дэінтэлектуалізацыя» аповеду падкрэсліла ролю падтэксту, рэканструюемага чытачом на падставе назірання за зменамі, якія характарызуюць лад мыслення галоўнага героя. Падобная канцэпцыя рамана тлумачыла, чаму амерыканскі прэзаік лічыў мэтазгодным адмовіцца ад шэрагу клішэ, характэрных для прапагандысцкай і прыгодніцкай літаратуры (тэмы сталення і выпрабавання мужнасці падчас вайны, персанаж-вайсковец як бездакорны барацьбіт за справу дэмакратыі, які імкліва ўзыходзіць па службовай лесвіцы, адсутнасць невырашальных сацыяльных канфліктаў на радзіме). Жаданне захаваць фактуру еўрапейскага ўзброенага канфлікту прадывкавана неабходнасцю растлумачыць цывільнаму амерыканцу, з якімі рэаліямі (газавыя і паветраныя атакі, штыкавы бой, пазіцыйная вайна) прыйшлося сутыкнуцца яго суайчыннікам-вайскоўцам, якія працэсы справакавалі паглыбленне аксіалагічнага крызісу ў Еўропе і ЗША.

ЛІТАРАТУРА

1. Santiañez N. Showing What Cannot Be Said. Total War and the International Project of Modernist War Writing // The Massachusetts Review. – 2016. – Vol. 57. No. 3. – P. 450–462.
2. Шукина В.А. Особенности «армейской трилогии» Джеймса Джонса в контексте антимилитаристской прозы США XX века : автореф. дис. ... канд. филол. наук : 10.01.03 / Воронеж. гос. ун-т. – Воронеж, 2013. – 23 с.
3. McLoughlin K. War and Words // The Cambridge Companion to War Writing / ed. by K. McLoughlin. – Cambridge, New York, The Cambridge University Press, 2009. – P. 15–24.
4. Gandal K. War Isn't the Only Hell: A New Reading of World War I American Literature. – Baltimore, Johns Hopkins University Press, 2018. – 274 p.
5. Nason L. Chevrons. – New York : George H. Doran Company, 1926. – 339 p.
6. Шалимова Н.С. Роман инициации в современной литературе США: дис. ... д-ра филол. наук: 5.9.2 / Мос. город. пед. ун-т. – М., 2024. – 439 л.
7. Das S. 'An Ecstasy of Fumbling': Gas Warfare, 1914 – 18 and the Uses of Affect // The Edinburgh Companion to Twentieth-Century British and American War Literature / ed. by A. Piette and M. Rawlinson. – Edinburgh : Edinburgh University Press, 2012. – P. 396–405.

Пастуніў 05.04.2026

ДИАЛОГ АНТИВОЕННОГО И АНТИМИЛИТАРИСТСКОГО НАЧАЛ В ХУДОЖЕСТВЕННОМ ПРОСТРАНСТВЕ РОМАНА Л. НЕЙСОНА «ШЕВРОНЫ»

д-р филол. наук, доц. З.И. ТРЕТЬЯК

(Полоцкий государственный университет имени Евфросинии Полоцкой)

В статье рассматриваются идейно-тематические особенности романа Л. Нейсона «Шевроны». Подчеркивается особый статус произведения, презентующего прозу писателей-комбатантов, стремящихся к фактологически точной интерпретации событий Первой мировой войны. Отмечается, что в упомянутом произведении сочетаются черты, характерные для антивоенной и антимилитаристской литературы США. Анализируются социальная проблематика романа, связанная с «дэперсонализацией» солдата: рядового участника тотальной войны, типичного представителя американского экспедиционного корпуса, стремящегося сохранить право на индивидуальность.

Ключевые слова: американская литература, антивоенная и антимилитаристская проза, Первая мировая война, Л. Нэйсон.

**ARTISTIC DIALOGUE OF ANTI-WAR AND ANTI-MILITARIST BEGINNINGS
IN L. NASON'S NOVEL 'CHEVRONS'**

Z. TRATSIAK

(Euphrosyne Polotskaya State University of Polotsk)

The article examines ideo-thematic features of L. Nason's novel 'Chevrons'. The special status of the work is emphasized. It represents the combat prose, dedicated to the factually accurate interpretation of the First World War events. It is noted that the mentioned above work combines features characteristic of US anti-war and anti-militaristic literature. The social issues of the novel are analyzed. They are related to the 'depersonalization' of the soldier: an ordinary participant in the total war, a typical representative of the American expeditionary corps, who is trying to preserve the right for individuality.

Keywords: American literature, anti-war and anti-militarist prose, World War I, L. Nason.